

ГЕОГРАФІЯ

10-11 КЛАСИ

(Рівень стандарту)

«Затверджено Міністерством освіти і науки України»

(Наказ МОН України від 23.10.2017 № 1407)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс «Географія» у старшій школі завершує базову географічну освіту учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Програма складена відповідно до типового навчального плану. У 10 класі її вивчення відведено 52 години (1,5 години на тиждень), а в 11 класі – 35 годин (1 година на тиждень).

Навчальна програма для старшої школи розроблена на основі положень Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, згідно з яким шкільна географічна освіта є складовою освітньої галузі «Природознавство». Загальноосвітня цінність географії полягає у формуванні світоглядного розуміння природи Землі, її географічної оболонки як природного та природно-техногенного середовища, у якому живе людина.

Зміст програми з географії у старшій школі базується на принципах науковості, неперервності й наступності шкільної географічної освіти, її інтеграції на основі внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків, гуманізації, гуманітаризації, диференціації навчального матеріалу відповідно до вікових особливостей учнів.

Структура курсу.

Курс географії в 10 класі **«Географія: регіони та країни»** спрямований на формування в учнів знань про особливості населення й просторової організації господарської діяльності у регіонах світу та окремих країнах, умінь орієнтуватися у світових і регіональних соціально-економічних, суспільно-політичних, екологічних процесах.

Загальною метою географії в 10 класі є формування в школярів географічної картини світу на прикладі вивчення систем розселення та просторової організації економічної діяльності в окремих регіонах і країнах з урахуванням сучасних геополітичних, соціальних, економічних та екологічних аспектів. Мета реалізується через вирішення таких **головних завдань**:

- формування в учнів цілісної географічної картини світу;
- розкриття ролі географії у розв'язуванні економічних, екологічних і соціальних проблем суспільства;
- створення освітнього середовища для розуміння особливостей участі регіонів і окремих країн у міжнародному поділі праці;
- розвиток у школярів геопросторового мислення та вміння логічно висловлювати свої думки щодо сучасних процесів у світі;
- обґрунтування доцільності наукового підходу до природокористування, мотивування екологічно грамотної, здоров'язбережувальної поведінки;
- формування картографічної грамотності й культури;
- вироблення умінь користуватися джерелами географічної інформації, аналізувати її; застосовувати здобуті географічні знання в практичній діяльності;
- розвиток здатності до співробітництва під час виконання практичних робіт та проведення досліджень;
- заохочення засобами географії до самореалізації своїх здібностей, інтересів та життєвих планів.

Структура програми представлена Вступом і шістьма розділами. У Вступі окреслюються завдання курсу, особливості сучасної політичної карти світу, аналізуються ключові проблеми і тенденції світового господарського процесу.

Розділи 1-5 програми спрямовані на ознайомлення з соціально-економічними особливостями регіонів світу та регіональних диспропорцій у розвитку окремих країн.

Завершується вивчення курсу *розділом 6 «Україна в міжнародному просторі»*, завданнями якого є розкрити геопросторову структуру світу, визначити місце України на геополітичній карті світу, окреслити основні вектори сучасної української геополітики, міжнародні економічні зв'язки з регіонами та країнами світу, участь України в процесах європейської економічної інтеграції та реалізації стратегії сталого розвитку.

Наведений у програмі перелік країн для вивчення є *орієнтовним*. Учителю надається право додавати для детальнішого ознайомлення інші країни, які відповідають інтересам навчального закладу з огляду на його можливі міжнародні зв'язки, а також пріоритетам

зовнішньої політики України з урахуванням сучасної політико-економічної ситуації у світі.

Курс географії в **11 класі «Географічний простір Землі»** розкриває сутність географічної науки в цілому; інтегрує знання про природу, людину і господарську діяльність; формує в учнів чіткі уявлення про основні закономірності будови і розвитку географічної оболонки та загальні суспільно-географічні закономірності світу з метою забезпечення сталого розвитку.

Вивчення географії в 11 класі спрямовано на реалізацію таких **завдань**:

- розуміння географічної оболонки як системи, її виникнення, функціонування, закономірності будови і розвитку;
- оволодіння вміннями вирішувати комплексні завдання, що потребують виявлення географічної ситуації на конкретній території, моделювання природних, соціально-економічних і геоecологічних явищ і процесів з урахуванням просторово-часових умов і чинників;
- розвиток географічного мислення для орієнтації у проблемах територіальної організації суспільства, його взаємодії з природою, навичок грамотного вирішення побутових та професійно орієнтованих завдань;
- виховання патріотизму, толерантності до інших народів і культур, соціально-відповідального ставлення до навколишнього середовища під час повсякденної трудової і побутової діяльності;
- набуття компетентності в сферах: елементарного геоecологічного моделювання і прогнозування; використання різноманітних географічних знань та умінь в побуті і в підготовці до майбутньої професійної діяльності; забезпечення особистої безпеки, життєдіяльності й адаптації до умов навколишнього середовища.

Структура програми представлена Вступом і трьома розділами. Вступ спрямований на розкриття змісту предмета і завдань сучасної географічної науки, її структури, тенденцій розвитку, місця і ролі географії в системі природознавчих наук, житті суспільства, розв'язанні його проблем.

У *Розділі 1 «Топографія та картографія»* подано аналіз різних видів географічних карт, розкрито особливості роботи з ними та можливості їх використання у побуті та господарській діяльності.

Розділ 2 «Загальні закономірності географічної оболонки Землі» включає характеристики сфер географічної оболонки Землі, розкриває закономірності та зв'язки в географічній оболонці. Географічна оболонка представлена як середовище життя людини і пов'язані з її діяльністю сучасні екологічні проблеми.

У *розділі 3 «Загальні суспільно-географічні закономірності світу»* розміщення і розвиток видів економічної діяльності і суспільства в сучасному світі розглядаються як результат людської діяльності, яка перетворює неоднорідний у природному відношенні простір відповідно до об'єктивних економічних законів. Головна увага приділена людині. Такий підхід допомагає вибудувати знання про сучасний світ у струнку схему, зрозуміти просторову логіку розвитку економіки, прогнозувати реальні економічні результати політичних рішень.

Курс безпосередньо пов'язаний не тільки з попередніми курсами географії, він також інтегрує знання, здобуті на заняттях з економіки, історії, інформатики тощо.

Організація освітнього процесу: форми і методи, технології навчання

У старшій школі окремі питання курсу доцільно пропонувати старшокласникам опрацьовувати самостійно. Необхідно стимулювати пізнавальну діяльність старшокласників, спонукати їх до використання типових планів комплексної характеристики територій (регіонів та окремих країн), розвивати навички самостійного інформаційного і наукового пошуку, прогнозування та проектування.

Курс географії у старшій школі має чітко визначену *практичну* спрямованість, яка реалізується в ході виконання практичних робіт, аналітичних завдань та досліджень. Вони спрямовані на розвиток умінь і навичок роботи з географічними картами та іншими джерелами інформації, а також передбачають розв'язання географічних, екологічних й соціально-економічних задач, здійснення порівняльного аналізу, проведення міні- досліджень, дискусій, семінарів, презентацій, експертиз, круглих столів, ділових ігор, творчих робіт,

індивідуальних і колективних проєктів. Мета проведення цих робіт може бути різною – мотиваційною, контролюючою тощо.

Програмою передбачено виконання *7 практичних робіт у 10 класі і 10 робіт у 11 класі*. Обов'язковими для оцінювання у кожному семестрі є дві практичні роботи на вибір учителя.

Тематика варіативних досліджень може бути змінена вчителем у рамках вивчення відповідної теми. Із запропонованої тематики досліджень учень за бажанням вибирає 1-2 дослідження (упродовж року) та виконує його індивідуально або у групі. Результати дослідження презентуються учнями й оцінюються вчителем під час захисту чи представлення.

Такі підходи сприятимуть формуванню не лише предметних (географічних), а й ключових компетентностей (інформаційно-цифрової, соціальної і громадянської підприємницької, загальнокультурної та екологічної грамотності тощо).

У курсі «Географія» для старшої школи передбачено засвоєння географічної номенклатури, яка чітко регламентована у знаннєвому компоненті очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Велика роль у вивченні географії відводиться роботі з картою, статистичним матеріалом для встановлення причинно-наслідкових зв'язків, правильного оцінювання найважливіших соціально-економічних питань.

У програмі подано *орієнтовний розподіл годин* за розділами і темами. Учитель може на власний розсуд змінити розподіл годин між темами. Години резервного навчального часу учитель може використати на свій розсуд для глибшого вивчення або повторення певного навчального матеріалу з урахуванням здібностей і навчальних можливостей учнів або для тематичного оцінювання (уроків систематизації та узагальнення).

У старших класах пропонуються такі форми занять: урок – лекція, урок – семінар, урок – дискусія, урок – «круглий стіл», урок – контроль знань, урок роботи в Інтернеті, урок – практикум, урок – дослідження (міні-проєкт) тощо.

Основними методами, які використовуються в різних поєднаннях є:

- пояснювально-ілюстративний, що поєднує словесні методи (розповідь, пояснення, робота з літературними джерелами) з ілюстрацією різних за змістом джерел (довідники, карти, схеми, діаграми, натуральні об'єкти та ін.).
- частково-пошуковий, що ґрунтується на використанні географічних знань, життєвого і пізнавального досвіду учнів. Прикладом такого методу є бесіда, яка залежно від дидактичних цілей уроку може бути перевіркою, евристичною, повторювально-узагальнюючою.

Дослідницький метод як один з провідних способів організації пошукової діяльності учнів у навчальній роботі сприяє набуттю учнями умінь і навичок самостійної роботи.

Дослідницький метод використовується під час складання графіків, діаграм, схем, звітів, економіко-географічних характеристик територій; роботи з різними джерелами географічного змісту та над творчими завданнями.

Значний вплив на результативність навчального процесу мають освітні технології: проблемного, модульного, особистісноорієнтованого, перевернутого навчання, критичного мислення тощо.

Така організація освітнього процесу передбачає:

- зв'язок навчання з життям;
- підвищення мотивації учнів до навчання;
- реалізацію системно-діяльнісного підходу до навчання;
- розвиток самостійності й активності учнів;
- розвиток умінь адаптуватися до дійсності;
- умінь спілкуватися, співпрацювати з людьми в різних видах діяльності.

Форми, способи і засоби перевірки та оцінювання результатів навчання.

Вивчення курсу «Географія» у старшій школі передбачає два види контролю:

поточний - контроль під час вивчення теми (усне опитування, тестування, самостійні та практичні роботи, захисти проєктів і проведених досліджень тощо).

підсумковий – контроль наприкінці вивчення розділу (теми) (усні та письмові роботи, тести, бесіди тощо).

Оцінюючи результати навчальної діяльності учнів з географії, необхідно враховувати рівень засвоєння теоретичних знань і сформованості практичних умінь, досвід творчої діяльності.

ГЕОГРАФІЯ: РЕГІОНИ ТА КРАЇНИ (10 клас – 52 години: 1,5 години на тиждень)

№ п/п	К-ть год.	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Орієнтовний зміст теми
1.	2	Вступ	
		Знаннєвий компонент: <i>називає</i> регіони світу (за класифікацією ООН): Європа, Азія, Океанія, Америка, Африка; <i>показує на карті</i> регіони світу; <i>розрізняє поняття</i> «регіон світу», «територія», «акваторія», «держава», «країна», «залежна територія»; <i>наводить приклади</i> джерел географічних знань про регіони та країни світу; Діяльнісний компонент: <i>користується</i> основними джерелами географічних знань про регіони світу; <i>читає</i> політичні карти світу та регіонів. Оцінно-ціннісний компонент: <i>розуміє:</i> пізнавальну та конструктивну роль країнознавства у сучасному світі.	Що вивчає курс «Географія: регіони і країни». Регіони світу (за класифікацією ООН). Глобалізація як провідна тенденція розвитку сучасного світу. Пізнавальна та конструктивна роль країнознавства у сучасному світі. Джерела знань про регіони та країни світу. Сучасна політична карта світу та окремих регіонів. Головні об'єкти політичної карти.
2.	16	Розділ І. ЄВРОПА	
2.1.	6	Тема 1. Загальна характеристика Європи	
		Знаннєвий компонент: <i>називає</i> склад регіону; <i>розрізняє</i> форми державного правління і територіального устрою країн Європи; <i>наводить приклади</i> різних типів та підтипів країн Європи за рівнем економічного розвитку; кількісних та якісних змін на політичній карті регіону; <i>показує на карті:</i> • субрегіони Європи (<i>Західна Європа, Північна Європа, Південна Європа, Східна Європа</i>); • країни Європи (<i>Німеччина, Велика Британія, Франція, Італія, Австрія, Швейцарія, Іспанія, Португалія, Польща, Білорусь, Норвегія, Швеція, Фінляндія, Данія, Ісландія, Бельгія, Нідерланди, Ірландія, Чехія, Словаччина, Угорщина, Румунія, Молдова, Болгарія, Словенія, Хорватія, Сербія, Боснія і Герцеговина, Македонія, Чорногорія, Литва, Латвія, Естонія, Греція, Мальта, Кіпр, Росія</i>); • основні райони видобування мінеральних ресурсів (<i>Верхня Сілезія, Північне море, Скандинавія</i>), лісозаготівлі, рекреації; • «центральної вісь» розвитку Європи,	Особливості економіко-географічного положення Європи. Склад регіону. Сучасна політична карта Європи. Форми державного правління і територіального устрою країн Європи. Прояви сепаратизму. Типи країн Європи за рівнем економічного розвитку. Інтеграційні процеси. Міжнародні організації в Європі: Європейський Союз, Рада Європи. Країни Шенгенської зони. Роль НАТО у загальноєвропейській системі безпеки. Природні умови і ресурси регіону. Населення Європи: демографічні процеси, природний та механічний рух. Демографічна політика. Структура населення регіону. Українська діаспора у країнах Європи. Урбанізація, субурбанізація, рурбанізація, джентрифікація. Світові міста в Європі, міські агломерації, мегаполіси. Особливості економіки країн Європи. Первинний сектор економіки. Добувна промисловість: основні райони видобування палива, рудної та нерудної сировини. Сільське господарство. Лісове господарство. Вторинний сектор економіки. Переробна промисловість. Основні регіони промисловості. Реіндустріалізація.

		найбільші промислові регіони (<i>Рур</i> у Німеччині, <i>Великий Лондон</i> у Великій Британії, <i>Іль-де-Франс</i> у Франції, <i>Верхньосілезький</i> у Польщі, <i>Придніпров'я</i> в Україні; <i>Центральна Росія</i>, <i>Урал</i> в Росії); • <i>Лотаринзький</i> мегаполіс; • найбільші морські порти (<i>Роттердам</i>, <i>Антверпен</i>, <i>Лондон</i>, <i>Гамбург</i>, <i>Генуя</i>, <i>Марсель</i>, <i>Гавр</i>, <i>Барселона</i>); • аеропорти-хаби (<i>Хітроу</i>, <i>Руассі-Шарль-де-Голль</i>, <i>Франкфурт-на-Майні</i>); • найбільші фінансові центри Європи (<i>Лондон</i>, <i>Париж</i>, <i>Цюрих</i>, <i>Амстердам</i>, <i>Франкфурт-на-Майні</i>); • світові міста в Європі (<i>Лондон</i>, <i>Париж</i>, <i>Амстердам</i>, <i>Брюссель</i>, <i>Франкфурт-на-Майні</i>, <i>Цюрих</i>, <i>Женева</i>, <i>Відень</i>, <i>Мілан</i>); розуміє зміст понять «джентрифікація», «реіндустріалізація». Діяльнісний компонент: характеризує особливості демографічних та урбанізаційних процесів, розміщення населення в регіоні; здійснює необхідні обчислення для оцінювання забезпеченості окремих країн мінеральними ресурсами; порівнює чинники міжнародної спеціалізації економічно розвинених країн і країн з перехідною економікою; обґрунтовує особливості спеціалізації сільського господарства та розміщення основних осередків переробної промисловості в Європі; пояснює причини вузької спеціалізації промислового виробництва економічно розвинених невеликих країн Європи; вирізняє особливості економіки країн Європи, зумовлені регіональною інтеграцією. Оцінно-ціннісний компонент: робить висновки про причини нерівномірності економічного розвитку країн і субрегіонів Європи; прогнозує позитивні риси та ризики вступу України до ЄС; оцінює роль ЄС та НАТО в регіоні; вплив ТНК на економіку регіону; зіставляє позитивні та негативні наслідки глобалізації в економіці та культурі країн Європи.	Третинний сектор економіки. Сфера послуг. Найважливіші міжнародні транспортні коридори та вузли. Зв'язки України з країнами Європи. Практична робота 1. Порівняльна характеристика структури промислового виробництва двох економічно розвинених невеликих країн Європи (на вибір учнів). Орієнтовні теми для досліджень (за вибором учня/учениці) 1. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси у Європі. 2. Відновна електроенергетика в країнах Європи: регіональні особливості та відмінності. 3. Структура й просторова організація виробництва чорних металів у країнах Європи.
2.2.	10	Тема 2. Країни Європи	
		Знаннєвий компонент: називає основні показники, які визначають місце країни у регіоні та світі; домінуючі	<i>Німеччина.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці (МГПП).

	складники третинного, вторинного та первинного секторів економіки країн високорозвинених та середньорозвинених країн; <i>наводить приклади</i> промислових виробництв та послуг, що міжнародну спеціалізацію окремих європейських країн; <i>показує на карті</i> найбільші міста країн, світові міста, промислові райони, найбільші морські порти, аеропорти, фінансові та туристичні центри країн. Діяльнісний компонент: <i>складає</i> комплексну економіко-географічну характеристику Німеччини, Франції, Великої Британії, Італії, Польщі, Білорусі, Росії; картосхему просторової організації економіки країни; <i>знаходить та систематизує</i> необхідну інформацію для характеристики країни; <i>використовує</i> тематичні карти для обґрунтування особливостей системи розселення та розміщення виробництва товарів і послуг у межах країни; рейтинги показників соціально-економічного розвитку країн для обґрунтування їхнього місця у світі та регіоні; <i>пояснює</i> особливості спеціалізації сільського господарства та розміщення основних регіонів промисловості; <i>обґрунтовує</i> особливості структури експорту й імпорту товарів та послуг країн Європи. Оцінно-ціннісний компонент: <i>робить висновки</i> про причини нерівномірності економічного розвитку окремих районів у межах країни; <i>оцінює</i> вплив ТНК на економіку країн регіону; <i>прогнозує</i> перспективи розширення економічних зв'язків України з країнами Європи в рамках Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.	Система розселення і роль федеральних земель в її розвитку. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Домінуючі складники третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості аграрного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Німеччиною. <i>Франція.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Франкофонія. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Домінуючі складники третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості аграрного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Францією. <i>Велика Британія.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Співдружність націй. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Домінуючі складові третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості аграрного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Великою Британією. <i>Італія.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Домінуючі складові третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Спеціалізація аграрного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Італією. <i>Польща.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Прискорений розвиток третинного сектору, сучасна транспортна система країни. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Спеціалізація аграрного сектору. Характерні риси просторової організації
--	--	---

		господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Польщею. <i>Білорусь.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Спеціалізація сільського господарства. Особливості розвитку третинного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Білоруссю. <i>Росія.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Національний склад населення. Українська діаспора в Росії. Система розселення. Роль Москви у контролі та перерозподілі економічних ресурсів країни. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Спеціалізація сільського господарства. Особливості розвитку третинного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Росією. Практична робота 2. Складання картосхеми просторової організації економіки однієї з європейських країн «великої сімки» (за вибором). Орієнтовні теми для досліджень (за вибором учня/учениці) 1. «Нове обличчя» Руру – постіндустріальний розвиток: «зелені» міста замість похмурих ландшафтів. 2. Лондон, Берлін, Париж, Київ: схожість і відмінність сучасного розвитку міст. 3. Кластери в Італії як домінуюча форма організації виробництва товарів і послуг.
3.	11	Розділ II. АЗІЯ
3.1.	5	Тема 1. Загальна характеристика Азії
		Знаннясвий компонент: <i>називає склад регіону; наводить приклади країн Азії, що належать до різних типів та підтипів за рівнем економічного розвитку; показує на карті:</i> • субрегіони (<i>Західна Азія, Південна Азія, Південно-Східна Азія, Східна Азія, Центральна Азія</i>); • країни Азії (<i>Китай, Індія, Японія, Ізраїль, Республіка Корея, Сінгапур, Саудівська Аравія, Іран, Казахстан, Туреччина, Грузія, Вірменія, Азербайджан, Туркменістан, Узбекистан, Ірак, Пакистан, Сирія, Монголія, Індонезія,</i> Особливості економіко-географічного положення Азії. Склад регіону. Сучасна політична карта Азії. Форми державного правління і територіального устрою країн Азії. Типи країн Азії за рівнем економічного розвитку. Міжнародні організації в Азії: АСЕАН, Ліга арабських держав. Райони збройних конфліктів та проявів тероризму. Природні умови і ресурси регіону. Населення Азії. Урбанізаційні процеси. Світові міста, міські агломерації в Азії, мегаполіси Японії та Китаю. Працересурсний потенціал. Особливості економіки країн Азії. Первинний сектор економіки. Добувна

	<i>Малайзія, Таїланд, Філіппіни, Шрі-Ланка, Мальдівські Острови, В'єтнам, КНДР, Афганістан</i>); • басейни видобутку нафти і природного газу (<i>Перська затока, Центральнаазійський, Зондський</i>); • кам'яного вугілля (<i>Карагандинський у Казахстані, Північно-Східний у Китаї, Східний в Індії</i>), країни зі значним видобутком залізних руд (<i>Китай, Індія, Казахстан</i>), мідних руд (<i>Казахстан, Монголія, Іран</i>), олов'яних руд (<i>Китай, Малайзія</i>), вольфрамових руд (<i>Китай</i>); райони лісозаготівлі, рекреації; • найбільші промислові райони (<i>Тихоокеанський в Японії, Північно-Східний у Китаї, «Індійський Рур»</i>); • світові міста в Азії (<i>Гонконг/Сянган, Сінгапур, Токіо, Шанхай, Дубай, Пекін, Мумбай, Сеул, Нью-Делі, Стамбул, Бангкок</i>); • мегаполіси (<i>Токайдо в Японії, Дельта річки Янцзи, Гонконг/Сянган – Гуанчжоу в Китаї</i>); • найбільші морські порти (<i>Сінгапур, Нінбо-Чжоушань, Шанхай, Гонконг/Сянган, Пусан, Нагоя, Осака, Токіо, Гаосюн, Мумбай</i>); • аеропорти-хаби міст <i>Пекін, Токіо, Гонконг/Сянган, Джакарта, Дубай, Бангкок, Сінгапур, Гуанчжоу, Шанхай, Стамбул</i>; • найбільші фінансові центри Азії (<i>Сінгапур, Гонконг/Сянган, Токіо, Сеул, Дубай, Шанхай</i>). Діяльнісний компонент: <i>характеризує:</i> особливості демографічних, урбанізаційних процесів та розміщення населення в Азії, основні риси сучасного стану економіки; <i>пояснює</i> виникнення міждержавних конфліктів у регіоні; <i>порівнює:</i> ресурсозабезпеченість, працересурсний потенціал субрегіонів Азії; особливості господарства різних за рівнем економічного розвитку країн Азії; <i>обґрунтовує</i> розміщення основних районів видобування мінеральних ресурсів, обробної промисловості в Азії; <i>використовує тематичні карти</i> для порівняння спеціалізації сільського господарства субрегіонів Азії. Оцінно-ціннісний компонент: <i>робить висновки</i> про причини нерівномірності економічного розвитку	промисловість. Сільське і лісове господарство. Вторинний сектор економіки. Основні промислові осередки і регіони. Третинний сектор економіки. Найважливіші міжнародні транспортні коридори та вузли. Нерівномірність економічного розвитку субрегіонів Азії та особливості їх участі у міжнародному поділі праці. Зв'язки України з країнами Азії. Практична робота 3. Порівняння продовольчого кошика жителів країн Західної та Східної Азії. Орієнтовні теми для досліджень (за вибором учня/учениці) 1. Екологічні виміри економічного зростання в країнах Азії. 2. Географічне положення країни як чинник її економічного розвитку (на прикладі Туреччини і Сінгапуру). 3. Країни Перської затоки – новий осередок індустріалізації.
--	--	---

		субрегіонів Азії; <i>оцінює</i> вплив глобалізації, в т.ч. ТНК на місце країн Азії в міжнародному географічному поділі праці; <i>висловлює власні судження</i> щодо шляхів вирішення міждержавних конфліктів у регіоні; <i>ілюструє прикладами</i> вплив політичних та економічних процесів у регіонах Азії на Україну.	
3.2.	6	Тема 2. Країни Азії	
		Знаннєвий компонент: <i>називає</i> домінуючі складники первинного, вторинного та третинного секторів економіки високорозвиненої країни та країн, що розвивається; <i>розрізняє</i> поняття «рівень урбанізованості країни» та «темпи урбанізації»; <i>наводить приклади</i> промислових виробництв та послуг окремих країн регіону; <i>показує на карті</i> найбільші міста країн, світові міста, промислові райони, технополіси, найбільші морські порти, аеропорти, фінансові й туристичні центри країн; Діяльнісний компонент: <i>аналізує</i> динаміку чисельності та статеві-вікову структуру населення окремих країн Азії на основі аналізу статеві-вікових пірамід; <i>проектуює</i> вплив демографічних процесів на працересурсний потенціал країни; <i>дає оцінку</i> ресурсозабезпеченості окремих країн; <i>складає:</i> комплексну економіко-географічну характеристику Японії, Китаю, Індії; <i>знаходить та систематизує</i> необхідну інформацію для характеристики країни; <i>ілюструє</i> добірками статистичної інформації, графіками, діаграмами процеси інформаційно-технологічного прориву Японії та Китаю; <i>використовує</i> тематичні карти для обґрунтування особливостей системи розселення, розміщення виробництва товарів і послуг у межах країни; рейтинги показників соціально-економічного розвитку країн для обґрунтування їхнього місця у світі та регіоні; <i>порівнює</i> чинники міжнародної спеціалізації Японії, Китаю, Індії; <i>пояснює</i> особливості спеціалізації сільського господарства та розміщення основних районів (центрів) обробної промисловості; <i>характеризує</i> структуру експорту та	<i>Японія.</i> Місце країни у світі та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Домінуючі складники третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Традиції і технології у сільському господарстві. Транспортна система країни. Характерні риси просторової організації господарства: Тихоокеанський промисловий район, мережа технопарків і технополісів. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Японією. <i>Китай.</i> Місце країни у світі та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Експортна орієнтація економіки. Особливості розвитку і розміщення виробництв первинної і вторинної сфери. Домінуючі складові третинного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Спеціальні економічні зони. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Китаєм. <i>Індія.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Особливості структури економіки країни, що розвивається. Спеціалізація сільського господарства. Видобування мінеральних ресурсів. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості розвитку третинного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Індією. Практична робота 4. Аналіз статеві-вікових пірамід Японії, Китаю та Індії з метою оцінювання

		імпорту товарів та послуг окремих країн регіону; <i>обґрунтовує</i> основні напрямки експорту капіталу й технологій та закордонного підприємництва Японії. Оцінно-ціннісний компонент: <i>робить висновки</i> про причини нерівномірності економічного розвитку окремих районів у Китаї, Японії та Індії; <i>порівнює</i> позитивні та негативні наслідки глобалізації в економіці та культурі Японії, Китаю та Індії; <i>оцінює</i> роль державних інституцій та громадянського суспільства у розвитку країни; <i>висловлює власні судження</i> що до перспектив взаємовигідного співробітництва України з країнами Азії.	працересурсного потенціалу країн. Орієнтовні теми для досліджень (за вибором учня/учениці) 1. Острови Кюсю і Хоккайдо: контрасти Японії. 2. Унікальність економічної системи Китаю. 3. «Коридори зростання» в Індії.
4.	3	Розділ III. ОКЕАНІЯ	
4.1.	2	Тема 1. Австралія	
		Знаннєвий компонент: <i>називає</i> чинники міжнародної спеціалізації країни; <i>показує на карті:</i> • райони видобутку корисних копалин на території Австралії (кам'яного вугілля, залізних, алюмінієвих, мідних руд, золота); • найбільші промислові осередки Австралії (<i>Південно-Східний, Південно-Західний</i>); • найбільші морські порти (<i>Мельбурн, Сідней, Перт, Брісбен</i>); • світові міста в Австралії (<i>Сідней, Мельбурн</i>). Діяльнісний компонент: <i>аналізує</i> динаміку природного та механічного руху населення країни; <i>проектує</i> вплив демографічних та міграційних процесів на працересурсний потенціал країни; <i>дає оцінку</i> забезпеченості мінеральними ресурсами країни; <i>складає</i> комплексну економіко-географічну характеристику Австралії; <i>знаходить</i> та <i>систематизує</i> необхідну інформацію для характеристики країни; <i>використовує</i> тематичні карти для обґрунтування особливостей системи розселення та розміщення виробництва товарів і послуг у межах країни; <i>знаходить</i> та <i>систематизує</i> необхідну інформацію для характеристики країни; <i>пояснює</i> особливості зональної спеціалізації сільського господарства та розміщення основних осередків добувної	Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Система розселення. Українська діаспора в Австралії. Особливості сучасного розвитку країни. Домінуючі складові третинного сектору. Виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Географія вторинного та третинного секторів господарства. Характерні риси просторової організації виробництва товарів та послуг. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Австралією. Орієнтовні теми для досліджень (за вибором учня/учениці) 1. Національні парки Австралії як об'єкти міжнародного туризму. 2. Розвиток Західної Австралії у контексті зростання глобального попиту на природні ресурси. 3. Канберра – політико-адміністративний центр країни.

		та обробної промисловості в країні; <i>характеризує</i> структуру експорту та імпорту товарів та послуг країни; <i>обґрунтовує</i> основні напрямки експорту сировини та імпорту капіталу й технологій.	
		Оцінно-ціннісний компонент: <i>робить висновки</i> про причини нерівномірності економічного розвитку окремих районів країни; <i>зіставляє</i> позитивні та негативні наслідки діяльності ТНК в Австралії; <i>висловлює власні судження</i> щодо особливостей державного устрою країни; <i>оцінює</i> місце Австралії на світовому ринку продукції первинного сектору економіки.	
4.2.	1	Тема 2. Мікронезія, Меланезія, Полінезія	
		Знаннєвий компонент: <i>називає</i> приклади країн, що включені до складу Мікронезії, Меланезії та Полінезії; <i>показує на карті:</i> • Мікронезію, Меланезію, Полінезію; • держави (Федеративні Штати Мікронезії, Маршалові Острови, Папуа-Нова Гвінея, Соломонові Острови, Вануату, Палау, Фіджі, Тонга, Науру, Самоа, Кірибаті, Нова Зеландія); • залежні території (острів Гуам, Американське Самоа, Нова Каледонія, Французька Полінезія, Острови Кука, Піткерн). Діяльнісний компонент: <i>знаходить та систематизує</i> необхідну інформацію для характеристики країни; <i>пояснює</i> особливості міжнародної спеціалізації країн; <i>обґрунтовує</i> рівень економічного розвитку більшості країн.	Особливості географічного положення регіону. Держави та залежні території, що входять до складу Мікронезії, Меланезії та Полінезії. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Види господарської діяльності, що визначають міжнародну спеціалізацію країн. Кустарні промисли і ремесла. Зовнішні економічні зв'язки. Розташування військових баз іноземних держав. Орієнтовні теми для досліджень (за вибором учня/учениці) 1. Нова Зеландія – високорозвинена країна зі сприятливими умовами для ведення бізнесу. 2. Країни Океанії – регіон екзотичного туризму.
5.	8	Розділ IV. АМЕРИКА	
5.1.	4	Тема 1. Загальна характеристика Америки	
		Знаннєвий компонент: <i>називає</i> склад регіону; <i>наводить приклади</i> країн Америки, що належать до різних форм державного правління, різних типів та підтипів за рівнем економічного розвитку; <i>показує на карті:</i> • субрегіони (Північна Америка, Центральна Америка, Карибський басейн, Південна Америка); • країни Америки (США, Канада, Мексика, Бразилія, Аргентина, Перу, Колумбія, Венесуела, Чилі, Еквадор, Уругвай,	Особливості географічного положення Америки. Склад регіону. Сучасна політична карта Америки. Форми державного правління і територіального устрою країн, типи країн за рівнем економічного розвитку. Міжнародні організації НАФТА, Меркосур, НАТО. Природні умови і ресурси регіону. Населення Америки. Урбанізаційні процеси. Система розселення. Особливості економіки країн Америки. Роль американських ТНК в економіці регіону. Первинний сектор економіки. Сільське господарство: вплив природних, історичних

	<i>Парагвай, Болівія, Панама, Ямайка, Гаїті, Домініканська Республіка);</i> • залежні території (<i>Аруба, Кайманові острови, Бермудські острови, Віргінські острови, Пуерто-Ріко, Французька Гвіана, Мальвінські/Фолклендські острови);</i> • мегаполіси (<i>Приатлантичний, Приозерний, Каліфорнійський);</i> • основні райони видобування мінеральних ресурсів (<i>Техаський, Аляскінський, Каліфорнійський, Мексиканської затоки, Західноканадський, Центральноамериканський басейни видобування нафти; Аппалацький в США, Західний у Канаді вугільні басейни, рудний пояс Анд-Кордильєр);</i> • осередки переробної промисловості (<i>Приатлантичний, Приозерний, Примексиканський);</i> • трансконтинентальні магістралі (<i>Трансамазонська, Панамериканське шосе);</i> • найбільші морські порти (<i>Лос-Анджелес, Ванкувер, Нью-Йорк, Філадельфія, Саванна, Колон, Сантус);</i> аеропорти-хаби (<i>Атланта, О'Хара в Чикаго, Лос-Анджелес, Даллас);</i> • найбільші фінансові центри Америки (<i>Нью-Йорк, Вашингтон, Сан-Франциско, Бостон, Торонто, Чикаго);</i> • світові міста в Америці (<i>Нью-Йорк, Чикаго, Торонто, Сан-Паулу, Лос-Анджелес, Мехіко, Буенос-Айрес, Сан-Франциско, Вашингтон, Монреаль).</i> Діяльнісний компонент: <i>характеризує особливості формування населення субрегіонів; порівнює рівні і темпи урбанізаційних процесів, форми сільського розселення в окремих країнах регіону; визначає забезпеченість окремих країн певними видами природних ресурсів; вирізняє основні риси господарства ключових країн нової індустріалізації та невеликих країн плантаційного господарства; класифікує країни за рівнем розвитку третинного сектору господарства; пояснює розміщення основних промислових районів і центрів, світових міст у регіоні; обґрунтовує напрямки розвитку транспортної інфраструктури в регіоні.</i> Оцінно-ціннісний компонент: <i>робить висновки про причини нерівномірності економічного розвитку</i>	чинників та глобалізації на спеціалізацію. Лісове господарство. Вторинний сектор економіки. Основні осередки промисловості в регіоні. Третинний сектор економіки. Найважливіші міжнародні транспортні магістралі, вузли. Нерівномірність економічного розвитку субрегіонів Америки. Особливості їх участі в міжнародному поділі праці. Зв'язки України з країнами Америки. Практична робота 5. Складання картосхеми типології країн Америки за рівнем їх економічного розвитку. Орієнтовні теми для досліджень (за вибором учня/учениці) 1. «Бананові республіки»: типові ознаки та сучасний розвиток. 2. Панамериканське шосе – дорога через три Америки. 3. Туризм як чинник розвитку країн Карибського басейну.
--	---	---

		субрегіонів Америки; <i>оцінює</i> вплив інтеграційних процесів у регіоні на економічний розвиток країн; <i>дискутує</i> щодо ролі США у соціально-економічному розвитку регіону. <i>висловлює</i> власні судження про роль ТНК в економіці країн регіону; <i>пропонує</i> власні оригінальні ідеї що до подолання відсталості окремих країн регіону.	
5.2.	4	Тема 2. Країни Америки	
		Знаннєвий компонент: <i>називає</i> домінуючі складники третинного, вторинного та первинного секторів економіки високорозвиненої країни та країн, що розвивається; <i>показує на карті</i> найбільші міста, світові міста, промислові райони, технополіси, найбільші аеропорти, морські порти, фінансові центри та туристичні райони країн; <i>наводить приклади</i> промислових виробництв та послуг, що визначають міжнародну спеціалізацію країн Америки. Діяльнісний компонент: <i>знаходить та систематизує</i> необхідну інформацію для характеристики країни; <i>аналізує</i> статистичну інформацію щодо динаміку чисельності населення, природного та механічного руху, статево-вікову структуру населення країн; <i>проектує</i> вплив демографічних процесів на працересурсний потенціал країни; <i>складає:</i> комплексну економіко-географічну характеристику США, Канади, Бразилії; <i>використовує</i> тематичні карти для обґрунтування особливостей системи розселення та розміщення виробництва товарів і послуг у межах країни; рейтинги показників соціально-економічного розвитку країн для обґрунтування їхнього місця у світі та регіоні; <i>установлює</i> чинники міжнародної спеціалізації США, Канади, Бразилії; <i>ілюструє</i> добірками статистичної інформації, графіками, діаграмами процес переходу США до інформаційного суспільства; <i>пояснює</i> особливості розміщення основних промислових районів (центрів) обробної промисловості та формування спеціалізованих районів товарного сільського господарства, існування мало освоєних та неосвоєних районів у межах країн; <i>характеризує</i> структуру експорту та імпорту товарів та послуг США, Канади,	<i>США.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Система розселення. Українська діаспора США. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Домінуючі складові третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості аграрного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України зі США. <i>Канада.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Система розселення. Українська діаспора в Канаді. Особливості сучасного розвитку країни. Домінуючі складові третинного сектору. Виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Характерні риси просторової організації. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Канадою. <i>Бразилія.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Розселення. Особливості структури економіки країни, що розвивається. Видобування мінеральних ресурсів. Спеціалізація сільського господарства. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості розвитку третинного сектору. Характерні риси просторової організації. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Бразилією. Практична робота 6. Порівняльна характеристика машинобудування США, Канади та Бразилії. Орієнтовні теми для досліджень (за вибором учня/учениці) 1. Форми територіальної організації новітніх видів промислового виробництва у США. 2. Економічна взаємодія вздовж державного кордону між Мексикою і США.

		Бразилії; <i>обґрунтовує</i> основні напрямки експорту капіталу й технологій та закордонного підприємництва із США. Оцінно-ціннісний компонент: <i>робить висновки</i> про доцільність використання досвіду США та Канади, потенціалу української діаспори в цих країнах у реформуванні економіки в Україні; <i>оцінює</i> роль економічної свободи і підприємництва в соціально-економічному розвитку США; <i>зіставляє</i> позитивні та негативні економічні та екологічні наслідки глобалізації в Бразилії; <i>висловлює власні судження</i> щодо перспектив взаємовигідного співробітництва України з Канадою та США; <i>пропонує власні ідеї</i> щодо об'єднання зусиль людства задля призупинення знеліснення сільви.	3. Складники підприємницького успіху української діаспори в Канаді та США.
6.	5	Розділ V. АФРИКА	
6.1.	3	Тема 1. Загальна характеристика Африки	
		Знаннясвий компонент: <i>називає</i> субрегіони Африки; <i>наводить приклади</i> кількісних і якісних змін на політичній карті Африки; <i>показує на карті:</i> • субрегіони (Північна Африка, Західна Африка, Південна Африка, Східна Африка, Центральна Африка); • країни Африки (Єгипет, Лівія, Алжир, Туніс, Марокко, Ефіопія, Чад, Сомалі, Сенегал, Нігерія, Габон, Гвінея, Гана, Демократична Республіка Конго, Танзанія, Замбія, Зімбабве, Ангола, Намібія, Південна Африка, Мадагаскар, Сейшельські Острови); • райони видобутку корисних копалин: Сахарський та Гвінейської затоки басейни нафти і природного газу, Мідний пояс, вугільні басейни ПАР і Зімбабве, алюмінієві руди Західної Африки; залізні руди, золото, алмази Південної Африки; фосфорити Марокко, Тунісу; • найбільші морські та авіаційні порти (Александрія, Каїр, Касабланка, Дакар, Лагос, Момбаса, Кейптаун, Дурбан, Дар-Ес-Салам); • світові міста в Африці (Йоганнесбург, Каїр, Кейптаун, Дакар, Лагос, Найробі). Діяльнісний компонент: <i>характеризує</i> політичну карту регіону; <i>аналізує</i> статистичну інформацію щодо	Особливості географічного положення Африки. Склад регіону. Сучасна політична карта Африки. Форми державного правління і територіального устрою країн, типи країн за рівнем економічного розвитку. Райони збройних конфліктів, проявів тероризму. Природні умови і ресурси регіону. Населення Африки. Урбанізаційні процеси. Система розселення. Особливості економіки країн Африки. Первинний сектор економіки. Сільське господарство. Лісове господарство. Добувна промисловість. Вторинний сектор економіки. Особливості розміщення промислових центрів у регіоні. Третинний сектор економіки: особливості становлення і закономірності розміщення. Найважливіші міжнародні транспортні магістралі, вузли. Туристичні райони. Нерівномірність економічного розвитку субрегіонів Африки. Особливості їх участі в міжнародному поділі праці. Зв'язки України з країнами Африки. Практична робота 7. Позначення на контурній карті Африки основних районів видобування нафти, залізних, мідних та алюмінієвих руд, центрів їх переробки (збагачення), основних транспортних магістралей та портів експортування.

		відтворення населення, рівнів і темпів урбанізації в Африці; <i>порівнює</i> особливості ресурсозабезпеченості та спеціалізації субрегіонів Африки; <i>пояснює</i> особливості кордонів, розміщення населення, центрів переробної промисловості, районів товарного сільського господарства, портів, світових міст. <i>встановлює</i> взаємозв'язки між районами поширення збройних конфліктів та природними ресурсами, які є джерелом фінансування цих протистоянь; районами видобування корисних копалин та товарного землеробства і конфігурацією транспортної системи в субрегіонах; <i>обґрунтовує</i> напрямки розвитку транспортної інфраструктури в регіоні; <i>використовує</i> тематичні карти для обґрунтування інтенсивності прояву глобальних проблем людства в субрегіонах. Оцінно-ціннісний компонент: <i>робить</i> висновки про причини відсталості соціально-економічного розвитку країн Африки; <i>оцінює</i> вплив ТНК і розвинених країн на спеціалізацію країн регіону; <i>дискутує</i> щодо впливу гуманітарної допомоги міжнародних організацій і світової громадськості африканським країнам; <i>пропонує</i> власні ідеї щодо вирішення проблем знелісення та опустелення в окремих регіонах та країнах.	Орієнтовні теми для досліджень (за вибором учня/учениці) 1. Кордони на політичній карті Африки: особливості делімітації та демаркації. 2. Ангола: успішний розвиток після війни. 3. Вплив колоніального минулого на сучасну міжнародну спеціалізацію та просторову структуру господарства країн Тропічної Африки.
6.2.	2	Тема 2. Країни Африки	
		Знаннєвий компонент: <i>називає</i> домінуючі складники первинного, вторинного та третинного секторів економіки Єгипту та ПАР; <i>показує на карті</i> найбільші міста країн, світові міста, промислові райони, найбільші морські порти, аеропорти, фінансові й туристичні центри країн. Діяльнісний компонент: <i>знаходить та систематизує</i> необхідну інформацію для характеристики країни; <i>складає:</i> комплексну економіко-географічну характеристику Єгипту та ПАР; <i>використовує</i> тематичні карти для обґрунтування особливостей системи розселення та розміщення виробництва товарів і послуг у межах країни; <i>порівнює</i> чинники розвитку міжнародної спеціалізації Єгипту та ПАР;	<i>Єгипет.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Система розселення. Особливості структури економіки країни, що розвивається. Види діяльності, що визначають міжнародну спеціалізацію країни: транспорт, туризм, видобування мінеральних ресурсів, сільське господарство. Характерні риси просторової організації економіки. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Єгиптом. <i>ПАР.</i> Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Система розселення. Особливості структури економіки. Виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості розвитку третинного сектору економіки. Характерні риси просторової організації економіки. Зовнішні економічні

		<i>ілюструє</i> добірками інформації з різних джерел контрастність соціально-економічних явищ у середньорозвиненій країні (ПАР); <i>проектую</i> розміщення основних центрів переробної промисловості, особливості спеціалізації сільського господарства; <i>характеризує</i> структуру експорту товарів та послуг Єгипту та ПАР; <i>обґрунтовує</i> основні напрямки експорту товарів із ПАР, основних туристичних потоків до Єгипту та ПАР. Оцінно-ціннісний компонент: <i>робить висновки</i> про доцільність використання досвіду Єгипту у розбудові туристичного комплексу України; <i>оцінює</i> місце ПАР Південної Африки серед країн Африки; <i>висловлює власні судження</i> що до перспектив економічного зростання в країнах Африки в умовах глобалізації.	зв'язки. Міжнародні зв'язки України з ПАР. Орієнтовні теми для досліджень (за вибором учня/учениці) 1. «Три кити» економіки Єгипту: Суецький канал, нафта, туризм. 2. ПАР серед країн Африки. 3. ПАР: одна держава – три столиці.
7.	2	Розділ VI. УКРАЇНА В МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ	
7.1.	1	Тема 1. Україна в геополітичному вимірі	
		Знаннєвий компонент: <i>розуміє зміст поняття</i> «геополітична карта світу»; <i>називає</i> основні геополітичні центри сили. Діяльнісний компонент: <i>визначає</i> місце України на геополітичній карті світу; <i>пояснює</i> вплив окремих чинників, які зумовлюють геополітичну роль України; <i>аргументує</i> домінуючі вектори зовнішньої політики. Оцінно-ціннісний компонент: <i>оцінює</i> за певними критеріями вплив на Україну геополітичних центрів сили; <i>висловлює власні думки й ідеї</i> щодо сценарію геополітичного майбутнього України.	Геополітична структура сучасного світу. Місце України на сучасній геополітичній карті світу. Основні вектори сучасної української геополітики.
7.2.	1	Тема 2. Україна в системі глобальних економічних відносин	
		Знаннєвий компонент: <i>називає</i> основні регіони й країни-торговельні партнери України; <i>наводить приклади</i> країн-інвесторів та великих ТНК в Україні, районів транскордонного співробітництва, приклади міжнародних науково-технічних проектів за участі України; <i>показує на карті</i> напрямки товарного експорту з України, міжнародні транспортні коридори на території України, основні туристичні потоки до України; Діяльнісний компонент: <i>характеризує</i> місце України на світових ринках товарів та послуг, капіталу. Оцінно-ціннісний компонент:	Просторові аспекти міжнародних економічних зв'язків України з регіонами та країнами світу: географія зовнішньої торгівлі товарами, транспортних і туристичних послуг, прямих іноземних інвестицій, науково-технічного співробітництва. Великі ТНК в Україні. Участь України в процесах європейської економічної інтеграції. Місце України в системі глобальних економічних відносин у контексті сталого розвитку.

		<i>оцінює</i> : зміни міжнародної спеціалізації України у зв'язку з інтеграцією в Європейський економічний простір; <i>пропонує шляхи</i> оптимізації зовнішньоекономічної діяльності України в контексті сталого розвитку.	
8.	5	Резерв часу	

Географія 11 клас:
Географічний простір Землі
(35 год; 1 год на тиждень)

№	К-ть год	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Орієнтований зміст теми
1	1	Вступ	
		Знаний компонент: <i>називає</i> об'єкт дослідження та структурні компоненти географії; <i>пояснює</i> значення поняття «геосистема». Діяльний компонент: <i>розрізняє</i> рівні геосистем; <i>визначає</i> причини та наслідки природних і суспільних процесів. Оцінно-ціннісний компонент: <i>висловлює</i> судження щодо пізнавальної та конструктивної ролі географії	Географія як система наук. Об'єкт дослідження географії. Поняття «геосистема». Рівні геосистем. Пізнавальна та конструктивна роль географії
2	5	Розділ І. Топографія та картографія	
2.1	3	Тема 1. Топографія	
		Знаний компонент: <i>називає</i> елементи топографічної карти; <i>знає</i> основні умовні позначення топографічних карт. Діяльний компонент: <i>розрізняє</i> географічні та прямокутні координати точок, види масштабу, азимута; <i>визначає</i> за топографічною картою географічний і магнітний азимут, географічні та прямокутні координати точок, абсолютну і відносну висоту місцевості, падіння річки, масштаб плану і карти за прямокутною сіткою; <i>читає</i> топографічні карти, плани міст, схеми руху транспорту; <i>розпізнає</i> на місцевості об'єкти, зображені на топографічній карті; <i>описує</i> за топографічною картою рельєф ділянки місцевості; <i>уміє</i> орієнтуватися на місцевості за допомогою топографічної карти, плану; <i>розв'язує</i> задачі за топографічною картою. Ціннісний компонент: <i>оцінює</i> значення топографічних карт у побуті та господарській діяльності;	Топографічна карта: проекція, розграфлення. Географічні і прямокутні координати. Прямокутна (кілометрова) сітка. Основні умовні позначення топографічних карт для зображення об'єктів місцевості та рельєфу. Вимірювання на топографічній карті за масштабом і кілометровою сіткою. Використання азимутів. Плани населених пунктів. Практичне використання топографічних карт, планів. Практичні роботи 1. Визначення на топографічній карті географічних (з точністю до секунд) та прямокутних координат окремих точок, географічних та магнітних азимутів, абсолютних та відносних висот точок, падіння річки. 2. Читання схем руху транспорту свого міста (обласного центру)

		робить висновки щодо актуальності знань і навичок роботи з топографічною картою	
2.2	2	Тема 2. Картографія	
		Знаннєвий компонент: називає елементи карти; пояснює основні картографічні поняття і терміни, відмінності різних видів масштабу, картографічних проекцій; знає, де розміщені на електронному глобусі Україна, своя область і свій населений пункт; наводить приклади використання ГІС. Діяльнісний компонент: розпізнає види карт за просторовим охопленням, масштабом, змістом; порівнює форми й площі материків на картах світу, побудованих у різних проекціях; визначає за картами об'єкти, напрямки, відстані, географічні координати; застосовує сучасні навігаційні системи на практиці; уміє користуватися навчальними картами й атласами, картографічними інтернет-джерелами. Ціннісний компонент: оцінює практичне значення географічних карт, географічних інформаційних систем	Сучасні картографічні твори. Математична основа карт. Способи картографічного зображення об'єктів і явищ на загальногеографічних та тематичних картах. Сутність генералізації. Електронні карти та глобуси. Картографічні інтернет-джерела. Навігаційні карти. Географічні інформаційні системи (ГІС), дистанційне зондування Землі, сфери їх практичного застосування. Практичні роботи 3. Визначення за градусною сіткою географічних координат точок, азимутів, відстаней у градусах і кілометрах між точками на різних за просторовим охопленням картах. Орієнтовні теми для досліджень (на вибір) 1. Визначення оптимального маршруту руху між визначними об'єктами свого району за допомогою навігаційної карти своєї області. 2. Сфери використання даних дистанційного зондування Землі
3	12	Розділ II. Загальні закономірності географічної оболонки Землі	
3.1	1	Тема 1. Географічні наслідки параметрів і рухів Землі як планети	
		Знаннєвий компонент: називає види рухів Землі, параметри та наслідки осьового й орбітального рухів планети; розпізнає на схемах руху Землі точки сонцестоянь і рівнодення; знає межі поясів освітленості, види часу. Діяльнісний компонент: установлює послідовність зміни пір року у Північній та Південній півкулі, причини зміни пір року; використовує знання про силу Коріоліса для пояснення причин формування пасатів, циклонів та антициклонів, течій; розв'язує задачі на визначення місцевого і поясного часу, перехід від місцевого часу до поясного. Оцінно-ціннісний компонент: оцінює пізнавальну та конструктивну роль знань про рухи Землі	Геоїд. Показники руху Землі навколо своєї осі. Добова ритміка в географічній оболонці. Основні види часу. Визначення місцевого та поясного часу, перехід від місцевого часу до поясного. Пояси освітленості на Землі. Сила Коріоліса. Змінюваність висоти Сонця над горизонтом та тривалості світлового дня. Орбітальний рух Землі: основні характеристики, географічні наслідки. Причини зміни пір року. Зміна пір року у Північній та Південній півкулях. Дослідження 1. Моделювання природних явищ на Землі у дні рівнодень та сонцестоянь. 2. Прояви сили Коріоліса на річках своєї місцевості
3.2	1	Тема 2. Географічна оболонка Землі	
		Знаннєвий компонент: пояснює зміст поняття «антропосфера»; наводить приклади прояву основних закономірностей географічної оболонки. Діяльнісний компонент: розрізняє складові географічної оболонки; характеризує сучасний етап розвитку географічної оболонки.	Склад, межі та будова географічної оболонки. Закономірності географічної оболонки. Сучасний етап розвитку географічної оболонки. Антропосфера.

		Оцінно-ціннісний компонент: <i>розуміє значення географічних знань для збереження навколишнього середовища</i>	
3.3	3	Тема 3. Геологічне середовище людства	
		Знаннявий компонент: <i>називає</i> складові літосфери, структурні елементи літосферних плит; <i>пояснює</i> поняття «геологічне середовище людства», механізми руху літосферних плит, виникнення землетрусів, вулканів, зсувів, формування рельєфу; <i>формулює</i> закономірності поширення форм рельєфу, мінеральних ресурсів. Діяльнісний компонент: <i>визначає</i> тектонічні структури за формами рельєфу і основними видами корисних копалин (на основі тематичних і комплексних карт); <i>обґрунтовує</i> розташування основних форм рельєфу на материках, в океанах, на території України; <i>порівнює</i> тектонічну будову, рельєф, корисні копалини материків, їх частин; <i>характеризує</i> процеси в надрах і на поверхні Землі, їхні наслідки; <i>використовує</i> тектонічну карту для визначення ступеня загрози сейсмічних явищ на материках і території України; <i>моделює</i> комплекс заходів для протидії появі й розвитку зсуву, осипища; <i>встановлює</i> за тематичними картами зв'язок між тектонічними структурами, рельєфом, корисними копалинами і густотою населення, розташуванням видобувних і матеріало-, паливомістких виробництв; <i>розв'язує</i> задачі на визначення показника забезпеченості країни окремими видами мінеральних ресурсів. Оцінно-ціннісний компонент: <i>визначає</i> рівень безпеки проживання в районах з різною інтенсивністю вулканічних, сейсмічних, гравітаційних явищ; <i>робить висновки</i> про вплив геологічних процесів і рельєфу на розміщення населення, господарську діяльність; <i>оцінює</i> наслідки загострення ресурсної проблеми на планеті	Властивості літосфери. Поняття «геологічне середовище людства». Тектоніка літосферних плит. Процеси в надрах і на поверхні Землі, їхні наслідки. Небезпека вулканічних, сейсмічних, гравітаційних (зсувних) процесів. Рельєф. Тектонічні структури та пов'язані з ними форми рельєфу. Вплив рельєфу на розселення населення, розвиток і розташування окремих виробництв. Ресурсні властивості літосфери. Гірські породи та закономірності їх поширення. Мінеральні ресурси як чинник розташування видобувних і матеріало-, паливомістких виробництв. Забезпеченість мінеральними ресурсами. Вплив людини на літосферу. Глобальна ресурсна проблема людства. Практична робота 4. Встановлення за тематичними картами материків та України зв'язку між тектонічними структурами, рельєфом, мінеральними ресурсами і густотою населення, розташуванням видобувних, матеріало-, паливомістких виробництв. Дослідження 1. Причини заселення схилів вулканів. 2. Сучасні вимоги до будівництва у районах з високою сейсмічністю
3.4	3	Тема 4. Атмосфера та системи Землі	
		Знаннявий компонент: <i>називає</i> складники атмосфери, кліматотвірні чинники й типи клімату; <i>наводить приклади</i> взаємодії атмосфери з літосферою, гідросферою, біосферою. Діяльнісний компонент: <i>читає</i> синоптичні та кліматичні карти,	Сонячно-земні взаємодії. Сонячне випромінювання, відмінності випромінювання і поглинання тепла повітрям, поверхнею гірських порід і води. Тропосфера: температурний режим, зміна атмосферного тиску, вітри, вологість, опади. Погода. Синоптичні карти. Клімат. Кліматотвірні чинники. Кліматична карта. Карта кліматичних поясів.

		графіки зміни (добової, місячної, річної) температури повітря, діаграми хмарності та розподілу опадів, рози вітрів; <i>розрізняє</i> погоду під час проходження циклону, антициклону, холодного і теплого атмосферних фронтів; <i>пояснює</i> механізм утворення глобальних і місцевих систем потоків у тропосфері; <i>визначає</i> типи клімату за кліматограмами; <i>встановлює</i> сукупність чинників, що формують клімат певної місцевості; <i>характеризує</i> типи клімату; <i>порівнює</i> клімат окремих регіонів на материках і території України; <i>обґрунтовує</i> вплив агрокліматичних ресурсів на спеціалізацію рослинництва. Оцінно-ціннісний компонент: <i>оцінює</i> ресурсні властивості атмосфери, рівень безпеки проживання в районах поширення атмосферних стихійних явищ; <i>усвідомлює</i> загрози кліматичних змін і забруднення атмосфери; <i>пропонує</i> способи розв'язування проблеми глобального потепління	Характеристика типів клімату за кліматограмами. Вплив атмосфери на літосферу: вивітрювання, рельєфоутворення. Кліматичні умови як чинник розселення і розташування виробництва та інфраструктурних об'єктів. Ресурсний потенціал атмосфери. Енергетичні кліматичні ресурси як чинник розвитку відновлюваної якої енергетики. Агрокліматичні ресурси та їх вплив на спеціалізацію сільського господарства. Стихійні атмосферні явища, їх прогнозування та засоби протидії. Кліматичні зміни на планеті. Практична робота 5. Визначення середніх температур та амплітуди їх коливань за добу, місяць, рік. Аналіз рози вітрів. Дослідження 1. Ресурсний потенціал атмосфери своєї місцевості та приклади його використання. 2. Система протидії засухам у своїй місцевості
3.5	2	Тема 5. Гідросфера та системи Землі	
		Знаний компонент: <i>називає</i> складові Світового океану, найбільші гідрографічні об'єкти материків, України; <i>формулює</i> залежність між тектонічною, геологічною будовою, рельєфом, кліматом і водами суходолу; <i>знає</i> формулу обчислення показника забезпеченості водними ресурсами. Діяльнісний компонент: <i>розпізнає</i> на контурних картах різного масштабу частини Світового океану, найбільші річки, озера; <i>класифікує</i> річки, озера, болота, льодовики за різними критеріями; <i>складає</i> характеристику вод певного регіону (країни) та України; <i>порівнює</i> водозабезпеченість окремих регіонів світу, України; <i>аналізує</i> систему течій у Світовому океані, густоту і конфігурацію річкової мережі території, режим річок; <i>установлює</i> взаємозв'язок між літосферою, атмосферою, гідросферою на прикладі окремих ландшафтів своєї місцевості; <i>використовує</i> фізичні й топографічні карти для характеристики гідрографічних об'єктів; <i>застосовує</i> гідрографічні поняття для опису (характеристики) водних об'єктів; <i>розв'язує</i> задачі на визначення показника водозабезпеченості території. Оцінно-ціннісний компонент:	Запаси води на Землі. Світовий океан та його складові. Вплив процесів у літосфері на природу океанів. Роль океанів у формуванні гірських порід і рельєфу узбережжя. Вплив атмосферних процесів (явищ) на Світовий океан. Роль Світового океану у формуванні глобальних і місцевих систем повітряних потоків у нижніх шарах тропосфери. Ресурсний потенціал Світового океану та вплив людства на стан океанічних вод, запаси мінеральних, біологічних ресурсів. Води суходолу, чинники їх нерівномірного розподілу на материках та по території України. Взаємозв'язок геологічної будови, рельєфу і річкової мережі території. Вплив геологічних процесів на формування озер, пластів підземних вод. Взаємозв'язок клімату і вод суходолу. Прісна вода як ресурс і чинник розміщення населення та виробництва. Мінеральні й термальні води: поширення, використання. Водозабезпеченість регіонів і країн світу. Чинники дефіциту води. Сучасні системи очищення води. Опріснення морської води Практична робота 6. Складання та аналіз схеми системи течій у Світовому океані; порівняння впливу холодної та теплої океанічних течій на клімат одного з материків. Дослідження

		оцінює ресурси Світового океану та прісних вод на суходолі, вплив запасів водних ресурсів на розташування водомістких виробництв; визначає рівень безпеки проживання на узбережжях океанів, в районах поширення катастрофічних паводків, повеней, карсту; усвідомлює загрози забруднення вод Світового океану і суходолу, вплив якості води на здоров'я людей; пропонує способи розв'язання проблеми забруднення річок і водойм своєї місцевості	1. Система протидії паводкам, повеням, селям і лавинам в окремих районах України. 2. Карстовий рельєф як приклад взаємодії геосфер. 3. Прозорість води у річці (озері, ставку): від чого залежить і чому змінюється?
3.6	2	Тема 6. Біосфера та системи Землі	
		Знаннєвий компонент: називає складові біосфери, типи ґрунтів, ґрунтовірні чинники; наводить приклади взаємодії біосфери з літосферою, атмосферою, гідросферою. Діяльнісний компонент: читає карти природних зон, ґрунтів; розрізняє типи ґрунтів за основними характеристиками; визначає природні зони за основними типами ґрунтів, типовими рослинами і тваринами; встановлює сукупність чинників, що формують ґрунти, рослинність і тваринний світ певної місцевості; характеризує типи ґрунтів, природні зони; обґрунтовує вплив ґрунтів на спеціалізацію рослинництва; Оцінно-ціннісний компонент: оцінює ресурсні властивості біосфери; визначає рівень безпеки проживання в районах поширення отруйних рослин, окремих видів хижих та отруйних тварин; усвідомлює загрози зменшення біорізноманіття, виснаження, забруднення ґрунтів. пропонує способи збереження родючості ґрунтів, видового складу рослинності і тваринного світу	Біосфера та її складові. Закономірності поширення живих організмів на суходолі і в океанах. Природні чинники формування ареалів поширення рослин і тварин. Біологічні ресурси. Роль живих організмів у формуванні ґрунтів. Ґрунт – «дзеркало» ландшафту. Типи ґрунтів. Вплив ґрунтів на спеціалізацію господарства регіону, країни. Природні зони. Порівняння карт ґрунтів і природних зон світу та України. Дослідження 1. Деградовані ґрунти: причини і перспективи використання. 2. Чинники порушення широтної зональності на материках та території України

4	8	Розділ III. Загальні суспільно-географічні закономірності світу	
4.1	1	Тема 1. Географічний простір	
		Знаннєвий компонент: формулює визначення понять «географічний простір», «світосистема»; називає підсистеми світосистеми; Діяльнісний компонент: складає схему світосистеми; характеризує географічний простір; обґрунтовує роль географічного простору у світосистемі; Оцінно-ціннісний компонент: усвідомлює глобальну єдність у системі «суспільство – природа»	Світосистема як результат і процес формування глобальної єдності в системі «суспільство – природа». Функціонально-компонентний склад світосистеми: демографіко-екологічна, економічна, інформаційно-технологічна, соціально-культурна, політична підсистеми. Географічний простір, його системоутворювальна роль та характеристики

4.2	2	Тема 2. Демографічні процеси у світосистемі	
		Знаний компонент: <i>формулює</i> поняття «демографічний перехід», «демографічне старіння»; <i>знає</i> фази демографічного переходу; <i>пояснює</i> причини демографічних явищ, просторові відмінності показників природного й механічного руху, вплив конфесійної, етнічної, соціальної структури населення на процеси відтворення і міграції; <i>наводить приклади</i> країн з різними типами відтворення населення. Діяльний компонент: <i>розпізнає</i> за статеві-віковими пірамідами країни різних типів відтворення населення; <i>характеризує</i> фази демографічного переходу; <i>читає</i> карти населення; <i>обчислює</i> демографічні показники; <i>аналізує</i> текстові, картографічні і статистичні матеріали з метою порівняння процесів відтворення населення; <i>установлює</i> просторові відмінності демографічних процесів за картами; <i>обґрунтовує</i> особливості перебігу демографічних процесів у країнах з різним рівнем економічного розвитку; <i>прогнозує</i> зміни чисельності населення, статевої та вікової структури на основі аналізу статево-вікових пірамід. Оцінювальний компонент: <i>усвідомлює</i> взаємозв'язок демографічних процесів та рівня соціально-економічного розвитку країни; <i>висловлює судження</i> щодо ефективності економічних, адміністративно-правових та виховних заходів демографічної політики; <i>робить висновки</i> про важливість демографічних прогнозів	Динаміка чисельності населення світу. Природні, соціальні, економічні й екологічні чинники та просторові особливості природного руху населення у світі. Демографічний перехід, його фази. Статеві-вікова, шлюбно-сімейна структура населення. Демографічне старіння населення. Характеристика демографічної ситуації в країнах за статеві-віковими пірамідами. Особливості демографічної політики у країнах з різним типом відтворення. Міграції, їх показники, чинники та вплив на відтворення населення і його перерозподіл у світі. Просторові тенденції міграційних процесів. Якість життя як чинник природного і механічного руху населення. Демографічні чинники розвитку економіки та спеціалізації країн. Демографічні прогнози. Практична робота 7. Обчислення показників народжуваності, смертності, природного та механічного приросту населення країни за статистичними даними. Дослідження 1. Вплив старіння населення на місце країни в міжнародному поділі праці. 2. Працевіткі виробництва густозаселених регіонів світу. 3. Екологічні та соціальні проблеми густозаселених регіонів світу
4.3	4	Тема 3. Глобальна економіка	
		Знаний компонент: <i>формулює</i> поняття «глобальна економіка», «глобальні ланцюги доданої вартості»; <i>називає складові</i> міжнародної науково-технологічної сфери, системи виробництва, міжнародної валютно-фінансова системи, сучасних транспортно-логістичних систем, форми світового ринку; <i>наводить приклади</i> міжнародної спеціалізації та кооперування виробництва; Діяльний компонент: <i>розрізняє</i> національні та інтернаціональні форми виробництва; <i>характеризує</i> особливості глобальних ланцюгів доданої вартості в металургії,	Поняття «глобальна економіка». Світовий ринок технологій, патентів і ліцензій, інформаційно-технологічних послуг. Система виробництва. Географічність міжнародної спеціалізації та кооперування виробництва. Роль транснаціональних корпорацій та вільних економічних зон у функціонуванні глобальної економіки. Глобальні ланцюги доданої вартості. Міжнародний ринок товарів: сутність, інфраструктура, ціноутворення. Виробництво сільськогосподарської продукції у світі: природні, соціальні, економічні чинники, особливості просторової організації. Видобування й споживання паливних мінеральних ресурсів, глобальні ринки вугілля, нафти й природного газу.

		автомобілебудуванні, електронних виробництвах, фармацевтиці, легкій промисловості; <i>порівнює</i> економічні вигоди форм участі крани у міжнародній кооперації, ланцюгах доданої вартості; <i>установлює</i> домінуючі чинники розвитку і розміщення виробництв у країнах і регіонах; <i>визначає</i> роль транснаціональних корпорацій та вільних економічних зон у функціонуванні глобальної економіки; <i>уміє</i> знаходити інформацію про сучасний стан окремих виробництв і ринків; <i>аналізує</i> текстові, картографічні й статистичні матеріали з метою визначення особливостей і закономірностей просторової організації складників світової економіки та місця в ній національних економік і транснаціональних компаній; <i>розробляє</i> просторові моделі світового господарства. Оцінно-ціннісний компонент: <i>оцінює</i> перспективи включення національних виробників у глобальні ланцюги доданої вартості; <i>висловлює</i> судження щодо процесу формування інформаційного суспільства; <i>робить</i> висновки щодо змін світових ринків у період глобалізації	Глобальні ланцюги доданої вартості у виробництві чорних металів, алюмінію, міді; чинники та форми спеціалізації країн. Сучасна географія виробництва транспортних засобів, електроніки, фармацевтичної продукції, чинники участі національних економік у глобальних ланцюгах доданої вартості. Виробництво текстилю, одягу, взуття: сучасна просторова організація, чинники міжнародної спеціалізації. Сучасні транспортно-логістичні системи та інформаційно-комунікаційні мережі як інфра-структурний каркас глобальної економіки. Світовий ринок інвестицій і фінансів. Туризм. Формування «інформаційного суспільства». Практична робота 8. Позначення на контурній карті (знаками руху) глобальних ланцюгів доданої вартості «видобування алюмінієвої сировини – виробництво глинозему – виробництво первинного алюмінію – споживання алюмінію». Дослідження 1. Світовий ринок патентів: лідери й аутсайдери. 2. Роль транснаціональних компаній у розвитку машинобудівних та хімічних виробництв в Україні
4.4	1	Тема 5. Політична географія та геополітика	
		Знаннясвий компонент: <i>формулює</i> поняття «територіально-політична система»; <i>наводить приклади</i> застосування різновидів «сили» (економічної, мілітарної, «м'якої» або «смарт-сили») в геополітичних протистояннях. Діяльнісний компонент: <i>розрізняє</i> зовнішню і внутрішню політику, різновиди «сили», територіально-політичні системи національного і наддержавного рівнів. Оцінно-ціннісний компонент: <i>усвідомлює</i> взаємозв'язок і політичні взаємодії територій і географічних місць в геопросторі	Географічні складники політичної географії: географічний простір, території, географічні місця. Політичні складники: політичні інституції, політичні відносини, «сила». Територіально-політичні системи національного і наддержавного рівнів. Геополітика, її складові Зовнішня та внутрішня геополітика. Геополітика «сили». Різновиди «сили». Взаємозв'язок між національними та геополітичними інтересами держави
5	8	Розділ IV. Суспільна географія України	
5.1	1	Тема 1. Українська держава	
		Знаннясвий компонент: <i>називає і показує на карті</i> країни-сусіди України. Діяльнісний компонент: <i>характеризує</i> політико-географічне положення України на глобальному, регіональному, локальному рівнях;	Українська держава і територія держави України. Політико-географічне положення України: глобальне, регіональне, сусідське. Політико-економічна оцінка державного кордону України.

		<i>вирізняє</i> спільні кордони України з політичними та економічними партнерами, з країнами інших політичних та економічних блоків; <i>визначає</i> проблеми адміністративно-територіального устрою України. Оцінно-ціннісний компонент: <i>висловлює</i> судження щодо впливу політико-географічного положення на економічний розвиток України, її місце в Європі та світі	Реформування адміністративно-територіального устрою України. Дослідження 1. Гельсінські угоди (Заключний акт наради з безпеки і співробітництва в Європі) – програма дій для будівництва єдиної, мирної, демократичної Європи
5.2	1	Тема 2. Населення України	
		Знаннєвий компонент: <i>знає</i> кількість населення України та особливості її динаміки; <i>називає</i> основні просторові закономірності демографічних процесів і розселення населення в Україні; <i>пояснює</i> особливості демографічної ситуації в країні, урбанізаційних процесів. Діяльнісний компонент: <i>характеризує</i> природний і механічний рух населення, статеву-вікову структуру; <i>уміє</i> знаходити й добирати статистичні матеріали на сайті Державної служби статистики України; <i>аналізує</i> статистичні й картографічні матеріали про населення; <i>розрізняє</i> якість життя у великих і малих, монофункціональних і багатофункціональних містах; <i>прогнозує</i> вплив системи розселення на розміщення виробництва та соціальної інфраструктури. Оцінно-ціннісний компонент: <i>усвідомлює</i> значимість якості трудових ресурсів для економічного зростання країни	Кількість населення України. Відтворення населення: показники та природні, соціальні, економічні чинники народжуваності й смертності, їх просторові відмінності. Особливості вікового і статевого складу населення України. Міграційні процеси в Україні. Українці на світовому і регіональному ринку праці. Демографічна політика в Україні. Система розселення. Міські агломерації, урбанізація, субурбанізація і джентрифікація. Особливості сільських населених пунктів. Практична робота 9. Аналіз картограм народжуваності, смертності, природного приросту, густоти населення, урбанізації в Україні. Дослідження 1. Сучасна географія трудової еміграції з України. 2. Соціальні проблеми монофункціональних міст
5.3	6	Тема 3. Економіка України в міжнародному поділі праці	
		Знаннєвий компонент: <i>називає</i> показники суспільно-економічного розвитку держави; <i>знає і розуміє</i> особливості секторальної та територіальної структури економіки, суть глобальної стратегії сталого (збалансованого) розвитку, основні положення стратегії збалансованого розвитку України; <i>пояснює</i> актуальність стратегії збалансованого розвитку для світу й України. Діяльнісний компонент: <i>аналізує</i> секторальну структуру та регіональні відмінності господарства; <i>характеризує</i> чинники, що зумовили розвиток в Україні окремих виробництв товарів і послуг;	Сучасні риси національної економіки України. Конкурентні переваги України на світових ринках сільськогосподарської продукції, рудної сировини і металів. Сучасні тенденції та регіональні відмінності розвитку енергетики в Україні. Замкнутий технологічний цикл розроблення і виробництва літаків в Україні, експорт та імпорт авіаракетної техніки. Виробництво автомобілів, сільськогосподарської техніки: тенденції розвитку, міжнародне кооперування. Місце України в глобальних ланцюгах доданої вартості виробництва та реалізації електронної продукції. Виробництва фармацевтичної продукції та побутової хімії: чинники та особливості розташування підприємств.

		<i>визначає</i> сучасні риси національного господарства, місце України на світових товарних ринках, чинники міжнародної спеціалізації країни; <i>використовує</i> поняття «додана вартість», «собівартість», «ефективність», «прибутковість», «конкурентні переваги», «міжнародна кооперація», «попит», «пропозиція», «ринкова ціна» тощо для обґрунтування міжнародної спеціалізації України на світових ринках товарів і послуг; <i>вміє застосовувати</i> тематичні карти та статистичну інформацію для ілюстрації описів, характеристик, висновків; <i>розробляє</i> схеми ланцюгів доданої вартості. Оцінно-ціннісний компонент: <i>робить</i> висновки про оптимізацію структури економіки України та її міжнародної спеціалізації; <i>оцінює</i> територіальну структуру господарства країни за екологічними, соціальними, економічними критеріями; <i>висловлює</i> власні судження щодо конкурентних переваг і перспектив розвитку окремих виробництв в Україні; <i>оцінює</i> прояви глобальних викликів в Україні; <i>критично ставить</i>ся до дій, проектів, що нехтують глобальними викликами	Особливості розвитку й просторової організації виробництва меблів, текстилю, одягу, взуття, продуктів харчування. Міжнародні транспортні коридори на території України. Офшорна розробка програмного забезпечення в Україні. Ресурсний потенціал і перспективи розвитку рекреаційного комплексу в Україні. Місце України на світовому ринку інвестицій і запозичень. Транснаціональні фінансові корпорації (банки, фінансові компанії) в Україні. Сучасні форми просторової організації виробництва товарів і послуг в Україні. Досвід реалізації планів сталого (збалансованого) розвитку в різних країнах та стратегія збалансованого розвитку України. Практична робота 10. Аналіз секторальної структури економіки України. Дослідження 1. Давальницька сировина у швейній індустрії України: позитивні й негативні аспекти для виробників і споживачів. 2. Офшорна розробка програмного забезпечення в Україні: основні центри, компанії. 3. Реалізація планів сталого (збалансованого) розвитку в різних країнах: успіхи і прорахунки
6	2	Резервний час	